

NORA TOBIASSON
UNOHTUMATON ELNA
SATAVUOTIAS RAKKAUSTARINA

Nora Tobiasson
Opinnäytetyö, syksy 2010
Lamk, Muotoiluinstituutti
Viestinnän koulutusohjelma
Valokuvaus

TIIVISTELMÄ

Unohtumaton Elna on tarina rakastavaisista, jotka elivät sata vuotta sitten Ahvensaaressa, Turunmaan saaristossa. Tämä on kertomus heidän rakkaudestaan ja perinnöstään maailmalle.

Lopputyöni kirjallisessa osiossa käsittelen prosessia jonka aikana tutustuin Elnaan ja Gunnariin sekä pohdin suhdettani valokuvaan. Käsittelen myös ihmisen perintöä ja rakastumisen kulttuuria.

Työni taiteellisessa osiossa olen matkustanut ajassa taaksepäin Elnan ja Gunnarin luo. Olen kuvissani pukeutunut heidän vaatteisiinsa ja kertonut heidän tarinansa omien silmieni kautta.

ABSTRACT

This is the story of two lovers who lived on Ahvensaari island, in Turku archipelago, a hundred years ago. It is a story about their love and the heritage they left behind them.

In the literary segment of my thesis I consider my relationship with photography and the process I went through getting to know Elna and Gunnar.

In the artistic side of my work I have travelled back in time to Elna and Gunnar. In my pictures I have dressed up as them and told their story through my eyes.

SISÄLLYSLUETTELO

4	Tiivistelmä
4	Abstract
6	1. Johdanto
6	2. Saaristo kärsii väkikadosta
7	3. Työskentelystäni
8	4. Perintö
9	5. Rakkaudesta
10	6. Dean & Treacy
12	7. Matka
13 21	Kuvat
22	Kiitokset
23	Lähteet

1. Johdanto

Pyysin sinua vastaamaan myöntävästi, mutta mieti sitä Elna että kyllä minä olisin uskollinen jos sinäkin olisit. Olisin ostanut sinulle sormuksen jos olisit tullut Turkuun, mutta aikaa oli niin vähän. Halusin puhua kanssasi ensin, joten en voinut asialle silloin mitään. En kuitenkaan halua pakottaa ketään, mutta mieti mitä olen kirjoittanut. En voi unohtaa sinua kun olen kohdistanut ensimmäisen rakkauteni sinuun. Niinkuin jo sanoin sinä yönä, kyllä sinä voit saada paremman mutta myös huonomman Elna.

Syksyllä 2007 Ahvensaarella, Turun saaristossa erään vanhan talon vintiltä löytyi vanhoja koulukirjoja, lääkepulloja, raamattuja, työkaluja, kaakeliuunin varapaloja sekä vaatteita ja asusteita. Vaatteet olivat vintillä kokeneet vuosisadan verran pakkasia, sateita ja helteitä. Ihmisten hylkäämät vaatteet olivat vuosien varrella antaneet kodin lukuisille eliöille.

Samalta vintiltä, vanhan tuohikirstun syövereistä, matonkuteiden alta paljastui pino vanhoja rakkauskirjeitä. Kirjeet on vuosina 1908-1912 kirjoittanut merimies Erik Gunnar Eriksson, joka työkseen seilasi maailman meriä. Jokainen kirje on lähetetty eri satamista ympäri maailmaa, jopa Amerikasta asti. Kirjeiden vastaanottaja on naapurisaaren tyttö Elna Atlanta Jansson.

Elna syntyi Hevonkackin saarella kalajastaperheeseen kesäkuisena päivänä vuonna 1888. Hänestä tuli myöhemmin ompelijatar ja Ahvensaaren puhelinvaihteen hoitaja. Vaikka hän asui Turussa vähän aikaa, hän palasi kuitenkin juurilleen rakastuttuaan naapurisaaren poikaan Gunnariin. Gunnar eli koko ikänsä siinä talossa jonka vintiltä kirjeet löytyivät, lukuun ottamatta merillä vietettyjä vuosia. Kesällä 1909 Gunnar lähetti kirjeensä mukana rahaa, jotta Elna voisi ostaa itselleen kihlasormuksen. Gunnarin kotiuduttua meriltä vuonna 1912 he menivät naimisiin ja asuivat sitten lopun ikänsä yhdessä Ahvensaaren talossa.

2. Saaristo kärsii väkikadosta

Olen syntynyt Korppoossa noin sata vuotta Elnan ja Gunnarin jälkeen. Kun saaristoon on kerran kuulunut, on kaipuu sinne aina olemassa. Saaristo jättää jälkensä. Se on muovannut minut siksi ihmiseksi joka olen, mutta se on myös jättänyt tunteen juurettomuudesta. Kasvuympäristöni oli maatila, jossa lampaat ja kalkkunat, koirat, kissat ja kanat temmelsivät. Takapihallamme teurastettiin syksyisin kolmesataa kalkkunaa. Kun talvipakkaset paukkuivat kovimmillaan, lautan kulku mantereelle katkesi ja olimme

eristyksissä. Pyrin koko lapsuuteni olemaan tavallinen, sulautumaan joukkoon. Kaupunkiin muutettuani tunsin silti olevani ulkopuolinen, ei-mihinkään-kuuluva. Tunsin, että lähtökohdistani johtuen jouduin yrittämään enemmän kuin muut. Tämän omakuvaprojektin kautta sain mahdollisuuden käsitellä identiteettiäni ja sitä epämääräistä tunnetta ulkopuolisuudesta joka on seurannut minua läpi elämän. Pystyin yhdistämään saaristolaisuutta omaan minuuteeni uusilla välineillä ja pohtimaan saaristossa asuvien mielentiloja ja arkea.

Saaristo kärsii väkikadosta. Ihmiset muuttavat kaupunkeihin. Niissä voi valita työpaikkansa, ystävänsä ja harrastuksensa. Kaupunkielämä ei silti aina kuitenkaan ole sitä auvoa, mitä etukäteen on kuvitellut. Jotta saariston kauneuden muistaisi, sieltä on hyvä olla välillä poissa.

3. Työskentelystäni

Aika tuntuu iholla. Se kutiaa, kirvelee ja haisee pahalta. Ihooni takertuu pölykerros ja pieniä eläimiä, kauan sitten kuolleita. Vedän pölyä keuhkoihin, on vaikea hengittää. Yritän unohtaa ummehtuneen hajun kun sukellan Gunnarin paitaan.

Kuvaan yksin studiossa. Jälkeenpäin ymmärrän että se oli kuvien kannalta välttämätöntä. Kuvissa joissa esitän Elnaa ja Gunnaria katseeni tekee kuvista uskottavat. Katseeni olisi erilainen jos en olisi ollut yksin, olisin tullut liian tietoiseksi itsestäni. Kävelen kameran luo, painan itselaukaisinta, kiirehdin istumaan kameran eteen. Olen yksin pimeydessä Elnan ja Gunnarin vaatteissa, olen joku muu, olen kuvitelmaa.

Taiteen tekemisessä valokuva on ollut minulle oikea väline, mutta suhteeni valokuvaan on ollut ristiriitainen. Vaikka valokuva onkin välineenä hyvin rajallinen, kuvani ovat osa minua ja yhtä henkilökohtaisia kuin päiväkirjamerkinnät. Valokuvaajalle olennaista on kyky suhtautua kritiikkiin rakentavasti, mutta koska koen valokuvani henkilökohtaisina tunnustuksina, olen kokenut että kritiikki kuviani kohtaan kohdistuukin minuun ihmisenä.

Unohtumaton Elna oli käännekohta valokuvan tekemisessäni. Projekti on vahvistanut minua valokuvaajana yksinkertaisesti siksi että olen kokenut onnistumisen tunteita. Olen vihdoinkin kokenut kuvaamisen iloa ja onnistunut unohtamaan epävarmuuteni.

Kuvatessani ihmisiä pyrin kuvaamaan heitä sellaisina kuin he olisivat ilman minua. Henkilökuvissa katseella on voima vaikuttaa ratkaisevasti koko kuvan tunnelmaan. Sitä ei voi pakottaa eikä hoputtaa, vaan se syntyy kuvattavan ja kuvaajan välisestä luottamuksesta. Jos kemiat eivät kohtaa, tunteet voivat välittyä väärin. Hiuksenhieno vivahde muuttaa katseen uudeksi tunnetilaksi. Unohtumattomassa Elnassa dokumentarismi sekoittuu mielikuvitukseen ja unelmiin. Haluan painottaa, että tämä on minun käsitykseni. Väitteeni Elnasta ja Gunnarista voivat olla virheellisiä. Kuvissani leikin ihmisiä jotka elivät kauan sitten. Teen johtopäätöksiä, kerään palasia ja tarjoan ne vaihtoehtoisena totuutena. Kerron satua josta osa on totta.

4. Perintö

Tutustuminen Elnan ja Gunnarin tarinaan on herättänyt minussa ajatuksia elämän hetkellisyydestä ja siitä mitä jätämme jälkeemme. Voimme vaikuttaa siihen minkälaisen jäljen jätämme maailmaan, mutta emme siihen kuinka kauan se säilyy. Esineet unohtuvat ja joutuvat ennen pitkään kaatopaikalle. Aika kantaa muistoja kunnes niiden muistajatkin kuolevat.

Olen löytänyt jäljet, jotka Elna ja Gunnar jättivät jälkeensä ja haluan kunnioittaa heidän elämäänsä näiden jälkien kautta. Kirjeet, vaatteet, torppa Ahvensaarella, lastenlapset. Kertomalla tämän tarinan Elna ja Gunnar elävät vielä hetken.

Näytän kuvissa isoisältäni. Kulmakarvat ovat vaaleat. Nenä on pitkä ja ilme totinen. Vaari oli pappi, nyt hän on jo eläkkeellä. Hän on puhunut minulle Jumalasta. Viimeksi kun tapasimme vaari oli huonossa kunnossa. Sanoimme hyvästit ja minä itkin. Itkin koska vaaria ei kohta ole, mutta myös häpeää siitä etten ole elänyt niinkuin hän olisi toivonut. Erosin juuri kirkosta. Paitsi että emme voi päättää kuinka kauan perintömme säilyy, emme myöskään voi vaikuttaa siihen miten se käytelään. Vaarin sanat opettivat moraalialia, mutta Jumalan sana soi kuuroille korville.

Ajattelen omaa perintöäni. Miten minut tullaan muistamaan kuolemani jälkeen? Ja kuinka kauan? Jos kuolisin nyt, todistusaineisto olemassaolostani olisi vahva, varsinkin läheisten muistoissa. Ajan myötä se kuitenkin haalistuisi. Sadan vuoden kuluttua olisin vain merkintä rekistereissä, nimi menneiltä ajoilta. Joku joka kuoli nuorena kauan sitten. Jätän elämäni aikana jälkiä ihmisiin jotka tapaan ja paikkoihin joissa olen. Jos saan lapsia, he ovat jatkumoani, he kantavat olemassaoloani vielä kuolemani jälkeen, niinkuin myös minä kannan esi-isieni olemassaoloa. Lopputyöni on herättänyt minussa kysymyksiä elämästä. Se on vienyt minut pelottavan lähelle tietoisuutta siitä, että olemme vain

mikroskooppinen sykähdys maailmankaikkeudessa. Että ainut asia mihin voimme vaikuttaa on se, miten käytämme aikamme täällä.

En tiedä, miltä maailma näyttää sadan vuoden kuluttua. En myöskään tiedä mitä minusta silloin on jäljellä. Ruumis hajoaa, luutkin aikanaan, esineet päätyvät kaatopaikalle ja maakerrosten alle. Sadan vuoden kuluttua olen kentlies vain nimi, syntymäaika ja kuolinaika. Se ei huolestuta minua. Hyväksyn sen, että elämäni on nyt, ja että loput on kohtalon käsissä.

Samalla ajattelen sitä kuinka käsittelen Elnan ja Gunnarin perintöä. Olisivatko he antaneet siunauksensa sille että minä, ventovieras, kerron heidän elämästään? Teenkö väärin heitä kohtaan kertomalla heidän tarinansa yksityisiä yksityiskohtia myöden? Toiveissani he näkisivät työni sellaisena kuin minä sen näen, kunnianosoituksena ja kauniina tarinana rakkaudesta.

5. Rakkaudesta

Älä nyt unohda mitä olen kirjoittanut rakas Elnani. Jos vain olisit tarpeeksi lähellä, jotta voisin suudella sinua, mutta olemme liian kaukana toisistamme. Lopetan nyt yksinkertaiset rivini tältä kertaa. Lämpimät terveiset sinulle rakas Elnani. Hyvästi, voi hyvin ja monta suukkoa lähetän sinulle. Kirjoita niin pian kuin voit. Niin monta suudelmaa unohtumaton Elnani.

Tuntuu turvalliselta tietää Elnan ja Gunnarin tarinasta vain sen kaunis puoli. Kirjeissä näen heidän välisen onnensa, rakkautensa, kunnioituksensa ja kaipuunsa. Kadehdin heidän rakkauttaan tietämättä siitä juuri mitään. En tiedä heidän historiansa nurjia puolia, en tiedä heidän ongelmistaan tai vaikeista ajoista. Haluan ehkä naivistikin ajatella, että täydellisiä rakkaustarinoita on olemassa. Haluan ajatella, että rakkauskirjeitä vielä kirjoitetaan, että rakkaus vielä jaksaa taistella vaikeiden aikojen läpi. Psykologi Tony Dunderfelt kiteyttää sitoutumisen kirjassaan *Vetovoima ja rakkaus* (2003) seuraavalla tavalla:

Sitoutuminen merkitsee päätöstä pysyä yhdessä ja on siten yhteiskuntaa säilyttävä komponentti. Se vaatii kognitiivista kypsyyttä ja pitkäjänteisyyttä jatkaa rakkaussuhdetta sellaisinkin ajanjaksoina, jolloin rakkautta tunnetilana ei koeta.

Rakastumisen kulttuuri on kokenut suuren muodonmuutoksen viimeisten sadan vuoden aikana. Se, kenet valittiin, sen kanssa pysyttiin. Niin myötä- kuin vaistoinkäymisissäkin, kunnes kuolema heidät erotti. Avioerot ja uusioperheet olivat harvinaisia ilmiöitä. En tänään voisi kuvitellakaan sellaista rakkautta joka vuosia odottaisi toisen paluuta kotiin maailman meriltä. Rakkautta joka jaksaisi vain satunnaisten kirjeiden voimalla. Jokainen haluaa rakkautta. Monelle rakkauden löytäminen on elämän keskeisiä teemoja. Elämme vain hetken, ja sen hetken haluamme jakaa jonkun kanssa.

Elokuvassa Casablanca vuodelta 1942 pohditaan onko suurempaa rakkautta pitää kiinni vai päästää irti jopa oman onnensa kustannuksella. Siinä näyttelevät Ingrid Bergman ja Humphrey Bogart, rakkauselokuvien kaksi suurta nimeä. Elokuva puhuu oikeiden valintojen tekemisestä rakkauden nimissä. Jokainen meistä voi samaistua rakkaustarinoihin, ainakin unelmiensa kautta. Vaikka maailmamme muuttuu, rakkaus ei koskaan häviä.

6. Dean & Treacy

Englantilainen kuvataiteilija Tacita Dean (synt.1965) on töissään dokumentoinut historiaa löydettyjen kirjeiden ja esineiden kautta. Syyskuussa 1999 Dean äänitti bussipysäkin ääniä Fijillä taideprojektia varten. Ajankulukseen hän luki W.G.Sealdin kirjaa ”The Rings of Saturn”, joka kertoo irlantilaisesta kansallismielisestä Roger Casementistä. Casement tuomittiin kuolemaan maanpetoksesta englantilaisessa tuomioistuimessa vuonna 1916. Lukiessaan kappaletta Casementin oikeudenkäynnistä Dean huomasi että tuomion langettanut tuomari oli hänen isoisosetänsä. Dean kertoo tämän teoksessaan W.G.Seald vuodelta 2003. Teos on koottu Deanin taidekuvista, perhekuvista, löydetyistä postikorteista, esinekuvista ja historiallisesta kuvastosta. Teoksessa historia, sukututkimus, muistot, maailman tapahtumat ja sattuma nivoutuvat yhteen ravistelevaksi kokonaisuudeksi ja hämmästyttäväksi tarinaksi. Dean saa minut ajattelemaan sattumaa ja sen kykyä heittää eteemme toinen toistaan odottamattomia yllätyksiä. Hänen työnsä tasapainoilevat faktan ja fiktion rajalla, kuitenkin koskaan astumatta kokonaan kummallekaan puolelle. Ne näyttävät meille maailmaa joka on yhtä lailla mielikuvituksen tuotetta kuin todellisuuttakin.

Tacita Dean: Himmelsee, 2005

Danny Treacyn (synt.1975) valokuvateoksessa Them vuodelta 2002 käsittelee myös löydettyjä vaatteita. Kuvissa Treacy on pukeutunut löytämiinsä vanhoihin vaatteisiin, jotka on ommeltu uusiksi kokonaisuuksiksi. Vaatteet on kerätty paikoista, joissa kerrotaan ihmisen kokeneen suurta tuskaa tai mielihyvää. Vaatteiden entiset omistajat jäävät kuitenkin katsojan mielikuvituksen varaan. Ne kuuluivat humalaisille, eksyneille, hulluille ja kenties jo kuolleille. Muovihanskat, sadetakit, tanssiaismekot, aamutakit, eripariset lenkkarit, palaneet housut ja likaiset paidat muodostuvat jätehirviöiksi, jotka kertovat ihmisyydestä. Treacyn kuvissa näen itseni. Likaisen, virheellisen, epätäydellisen itseni.

Danny Treacy: Them #12 ja Them #1, sarjasta Them, 2002.

Treacy tuo mielenkiintoisella tavalla esiin vaatteiden käyttötarkoitusten kirjon. Vaatteet voivat olla puhtaasti käytännöllisiä, ne voivat suojata kylmää ja likaa vastaan, mutta ne voidaan myös nähdä kehyksinä, joiden avulla yksilö rakentaa omaa paikkaansa ympäristössään. Elnan ja Gunnarin aikana tavallisella maalaisväestöllä ei ollut monia vaatekertoja. Vaatteet käytettiin loppuun asti, jonka jälkeen ne ommeltiin lasten vaateiksi tai kudottiin makuualustoihin ja mattoihin. Säilytetyt vaatteet ovat voineet olla poikkeuksellisen arvokkaita, tavallista hienommin valmistettuja tai koristeltuja, tai niihin on saattanut liittyä erityistä tunnearvoa. (Sipilä, 2004). Kuvissani vaatteet ovat tehneet viimeisen työnsä. Ne ovat kertoneet Elnan ja Gunnarin tarinan ja pääsevät nyt viimeiseen lepoonsa.

Unohtumaton Elna kertoo monta tarinaa. Sattuma toi yhteen Elnan ja Gunnarin, ja sata vuotta myöhemmin minut ja heidät. Olen lopputyössäni halunnut tutkia dokumentaarisen kuvan mahdollisuuksia uudesta näkökulmasta. Olen sekoittanut dokumentarismia ja fiktiota, historiaa ja nykyaikaa niin, että niiden väliset rajat sumentuvat. Toivon, että kuvat Elnasta ja Gunnarista toimivat peilinä, joissa katsoja näkee myös itsensä. Kuvat ja tarina tarjoavat katsojalle elementtejä joiden kautta hän voi heijastaa kokemuksiaan, muistojaan ja unelmiaan. Valokuvalla on kyky esittää vaihtoehtoisia totuuksia, mutta vain jos niitä haluaa nähdä.

7. Matka

Matkani Elnan ja Gunnarin kanssa on kestänyt yli kolme vuotta, eikä se vielääkään ole ohi. Prosessi on herättänyt minussa fundamentaaleja kysymyksiä itsestäni ja identiteetistäni, mutta myös laajemmin ihmisen perinnöstä. Olen haastanut itseni, turhautunut, luovuttanut, ja jatkanut taas. Samoin kuin opintojeni suhteen, olen kiitollinen kaikista vastoinkäymisistä ja prosessin aikana heränneistä kysymyksistä. Joihinkin niistä olen saanut vastauksen, toiset jäävät ikuisesti vastaamattomiksi. Pitkä rupeama on kohta ohi ja elämä odottaa meitä.

Kiitokset

Japo, Saila, Jukka, Lisa, Päivi, Anna, Johanna, Veera ja Krista.

Lähteet

Dean, Tacita: W.G.Se bald (2003)

Dunderfelt, Tony: Vetovoima ja rakkaus (2003)

Treacy, Danny: www.dannytreacy.com

Sipilä, Outi: Tekstiilit teksteinä käsityöt kulttuurin kuvina, 2004
<http://sokl.joensuu.fi/verkkojulkaisut/tutkivaope/sipila.htm#Vaatteet%20viestein%E4>